

LA FEMOSA

REVISTA D'OPINIÓ I
INFORMACIÓ LOCAL

A R T E S A D E L L E I D A

NÚMERO 152

JULIOL 1994

LA FEMOSA

REVISTA D'OPINIÓ
I D'INFORMACIÓ
LOCAL

NÚMERO 152
JULIOL 1994

EDITA: AGRUPACIÓ
CULTURAL LA FEMOSA
CARRER DELS GALLART, 7
ARTESA DE LLEIDA

SEGONA ÈPOCA
DIPOÏT LEGAL : L- 264-1981

AMB EL SUPORT DE:

Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura

Diputació de Lleida

Ajuntament
d'Artesa de Lleida

Els articles que apareixen
a les planes de La Femosa
reflecteixen únicament
l'opinió de llurs signants

PÒRTIC

El diumenge dia 15 del prop passat mes de maig, festivitat de Sant Isidre, en motiu de la *Festa del Juvilats*, La Coral d'Artesa (diem la Coral d'Artesa perquè, que sapiguem, encara no té nom propi) de nova formació, va fer la seva presentació pública oficial (ja havien cantat nades a l'església el dia de Sant Esteve) fent un concert a la Sala de la Llar del Poble. Van sortir ja amb el seu uniforme llampant a cantar les cançons del seu, encara curt, repertori, que van interpretar d'una manera correctíssima. El públic els va agrair amb forts i calurosos aplaudiments.

Nosaltres, des d'aquí, volem saludar a tots els seus components tot i felicitar-los i felicitar-nos a nosaltres mateixos per tenir ja, al nostre poble, un grup nombrós (més de quaranta) cantaires. Al llarg dels anys de l'existència d'aquesta revista, sempre ens hem lamentat de la poca devoció dels artesencs per la música; aquí, a diferència d'altres pobles, no hem estat mai amants dels concerts ni dels recitals musicals. En la nostra comunitat aquest era un dèficit cultural que hem arrossegat sempre, i encara al llarg d'aquest segle hi ha hagut intents més o menys reeixits de formar algun grup instrumental (llegiu el llibre: *Artesa de Lleida: Aspectes culturals* de Felip Gallart) mai aquests grups no han entès l'interès per la música més enllà dels seus components. Ara, poc a poc, això ha anat canviant, i ja són molts els joves que n'estudien. Sempre són cassos individuals, és clar, però són el senyal que al nostre poble està creixent l'interès per la música.

Creiem que la creació a Artesa d'una coral, ho hem de considerar com un fet important que s'haurà de tenir en compte d'aquí en endavant, ja que si aquesta coral es consolida i pren peu, ha de ser l'instrument més eficaç de què disposarem per fer-nos estimar, per sempre més, la música, i no només en la seva expressió oral o cantada, sinó en tots els aspectes, ja que una cosa porta l'altra.

LA FEMOSA CUINA

AMETLLATS

INGREDIENTS

4 clares d'ou
 1/4 de sucre
 1 tub de sucre de vainilla
 150 grs d'ametlles
 20 motlles de paper

Les ametlles, una vegada escaldades i pelades, es trenquen a bocinets. A part es munten les clares a punt de neu, se'ls afegeix el sucre remenat a poc a poc i, tot seguit, s'hi tira les ametlles. Es va posant la pasta en els motlles de paper que es tindran preparats en una plata de forn. Es deixa coure a forn fluix durant una hora. No es treuran del forn fins que no estigui fred.

RATASIA DE CODONY

INGREDIENTS

1 l. de suc de codony
 1/4 l. entre anís i alcohol
 1/4 Kg de sucre
 Uns granets de cafè

Es pot fer servir el suc on hem bullit els codonys per fer codonyat. Barrejarem en una garrafa tots els ingredients i la deixarem uns dies a Sol i serena. Passats aquests dies ja ho podem colar.

ÍNDEX

PÒRTIC / 1

LA FEMOSA CUINA / 2

NOTES I NOTÍCIES / 4

CONEGUEM ELS COLECTIUS I
ASSOCIACIONS D'ARTESA / 6
Per Oscar Costa i Marc Garrigó

LES FOGUERES DE
SANT JOAN / 8
Per C. S. M.

MOTS ENCREUATS / 10
Per M. N.

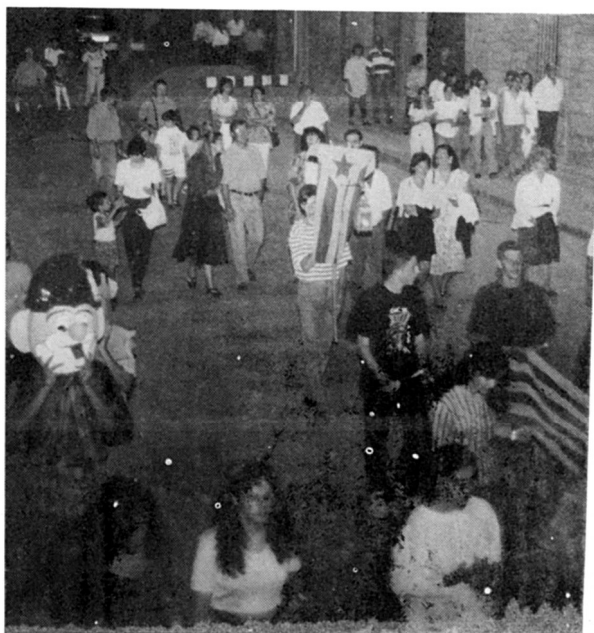
SOBRE LA POTABILITAT DE
L'AIGUA / 12
Per Alternativa Ecologista d'Artesa

BILINGUISME DE QUÈ? / 15
Per Ignasi Balué i Tomàs

NOVES GENERACIONS / 17
Per Lluís Companys "94"

BIDE BATEN BILA / 18
Per Malkoak

FOLKLORE ARTESENC / 19
Per A. C.

LA PORTADA

Revetlla de Sant Joan

Arribada de la Flama del Canigó

NOTES I NOTÍCIES

INCENDI AL SECÀ (10-6-94)

El passat divendres dia 10 de juny es va declarar un incendi al secà, que segons els indicis va sorgir de l'abocador de runes, i que en poc temps va cremar una gran extensió de terreny.

Ràpidament van personar-se el grup de bombers voluntaris i un gran allau de

pagesos que venien amb les botes d'ensofetar plenes d'aigua. Va ser necessària la presència dels bombers de la Generalitat de Catalunya.

Malgrat tots els esforços, el vent que feia aquell dia, va retardar el seu control i extinció.

ELECCIONS AL PARLAMENT EUROPEU 1994

El dia 12 de juny es van celebrar les eleccions al Parlament Europeu. Els resultats obtinguts al nostre municipi foren els següents (només es fa menció dels partits que obtingueren algun vot del total de 32 partits que s'hi presentaren):

Izquierda Unida-Iniciativa per Catalunya.	43
Per l'Europa de les Nacions (ERC-ACC)	60
Grupo Verde (GV)	1
Herribatasuna (HB).	4
Agrupación de Electores Jose M. Ruiz-Mateos .	2

Els Verds	8
Convergència i Unió	220
Comunión Tradicionalista Carlista	1
Coalición foro y CDS	3
Partido Popular (PP)	123
Partit dels Socialistes de Catalunya PSC.	92

El nombre d'electors censats a Artesa i que per tant tenien dret a exercir el seu dret de vot era de 1.010, i el nombre de votants fou de 562 vots, dels quals un vot fou blanc i quatre foren nuls.

REVELLA DE SANT JOAN

Enguany la revetlla de Sant Joan ha estat organitzada per l'Agrupació Cultural La Femosa, en la qual s'hi han integrat un bon grapat de gent jove, amb ganes de treballar per la cultura i festes del nostre poble.

La revetlla, que es feia cada any a la Plaça, va celebrar-se per primera vegada a la pista poliesportiva, i va estar integrada pels següents actes:

**A 2/4 d'11 arribada de la flama al Passeig de Sant Ramon

**Recorregut de la Flama pels carrers centrals del poble, fins a la pista poliesportiva, amb la companyia dels grallers d'Artesa, els gegants i cap-grossos.

**Encesa de la foguera de Sant Joan, instal·lada a la vora de la pista poliesportiva, amb la flama portada.

**Ball a càrreg del conjunt ELS LEADERS.

Hi va haver servei de bar, venda de coques i taules i cadires per disfrutar de la revetlla fins a altes hores de la matinada.

ASSAMBLEA DE POBLE

(26.06.94)

El diumenge dia 26 de juny a 2/4 d'1 del migdia l'Ajuntament d'Artesa va convocar a tots els veïns, per tal d'informar-los de la possibilitat de dur a terme la creació d'una mancomunitat per a la construcció i funcionament d'una planta potabilitzadora d'aigua.

Aquesta mancomunitat estaria integrada pels següents municipis: Puigvert de Lleida, Albatàrrech, Alfés, Alcanó, Montoliu i Artesa de Lleida, i la seu de la mateixa fora a Artesa. La potabilitzadora, es projectaba construir-la a la vora de l'actual dipòsit municipal d'aigua del nostre poble, el qual seria usat per la mancomunitat, i passaria a formar part del

patrimoni de la mateixa, a canvi d'uns diners que ingressaria el nostre municipi.

Malgrat que la idea d'ofertar una aigua amb les màximes condicions i garanties és un objectiu força important els artesencs varen demanar més dades als representants municipals, per tal de poder decidir si s'estaba d'acord amb la creació de la mancomunitat i traspàs del dipòsit o si per altra banda fora factible construir una potabilitzadora exclusivament per a Artesa.

L'Ajuntament es va comprometre a obtenir les dades requerides i a convocar una altra Assamblea on escollir una o altra opció.

CONEGUEM ELS COL·LECTIUS I ASSOCIACIONS D'ARTESA

Sota aquest nom s'inicia amb aquesta revista, tot un seguit d'entrevistes i col·loquis amb els diferents col·lectius i associacions d'Artesa, que sense tenir cap ànim de lucre, són una peça clau en el desenvolupament de la vida social, cultural i esportiva del nostre municipi.

EL GRUP DE BILLAR

1.-Nom de l'associació.

Associació de Billar Artesa de Lleida.

2.-Any i dia de fundació.

Fou fundada el mes de novembre de l'any 1991

3.-Nombre actual de socis.

Segons les dades actuals el nombre de socis és de 28.

4.-membres que formen part de la junta actual.

President.- Enric Domènech i Drudis

Secretari.- Santiago Costa i Tarragó

Tresorer.- Francesc Castro i Ragel

Vocals.- Miquel Bosch

Hèctor Besora i Capell

5.-Localització del local

El local es troba ubicat al c. Germans Pujol 6.

6.-Nombre de billars.

Actualment l'associació disposa de:

1 billar de Gran Match (billar gran)

1 billar de Petit Match (billar petit)

La característica d'aquests billars és que són exclusivament billars de caramboles.

7.-Respecte als campionats: Quan se celebren? Premis que es concedeixen? Categories existents?

Els campionats són de caire local i es van celebrant al llarg de l'any, sense tenir una data fixa anual.

Els premis que s'atorguen als participants són bàsicament premis patrocinats per cases comercials.

Les categories que hi participen no són fetes en funció del criteri de l'edat, sino en funció de la qualitat de joc:

Categoria 1.-Hi participen els individus amb un nivell de joc més elevat. Aquests juguen en el Gran match.

Categoria 2.- Hi participen els individus amb un nivell de joc d'inferior qualitat. Aquests juguen en el Petit Match.

8.-S'organitza algun acte que s'escapi de la mecànica habitual?

Un cop va venir un convidat força

especial, es tractava del campionat d'Espanya de Billar. Per tal de commemorar-ho és va convidar a tots els socis per tal de veure i gaudir una demostració d'aquest campió.

S'espera que cara al futur tornin a venir convidats especials per tal de poder gaudir d'un bon espectacle de Billar, però això és difícil d'aconseguir i no massa usual.

9.-Hi ha algun personatge destacat en l'associació?

Els personatges destacables en l'Associació com a millors jugadors de billar, són:

Hèctor Besora
Enric Domènech
Miquel Bosch
Francesc Castro

10.-Tots els socis són del municipi o n'hi ha d'altres indrets?

Bàsicament la gran majoria dels socis són d'Artesa, encara que n'hi ha algun de Lleida i de Puigvert de Lleida.

11.-Assisteix molta gent del poble al local social?

Normalment no és molta la gent que ve de fora del poble, ja que la gran majoria de socis i jugadors són d'Artesa, i evidentment són aquests els que hi participen.

12.-El nombre de socis ha augmentat o disminuït al llarg del temps?

Les dades ens indiquen que el nombre de socis ha disminuït al llarg del temps, així inicialment es passava dels 30 i ara ja no s'hi arriba a aquesta xifra.

13.-Modalitats utilitzades amb més

freqüència.

Modalitat lliure.- es tracta senzillament de fer caramboles sense cap obstacle, ni dificultat.

Modalitat quadre.- Aquesta modalitat consisteix en dibuixar uns quadres d'una determinada grandària. Posteriorment si les tres boles en un moment donat es troben per casualitat en un d'aquests quadres, llavors no es poden fer més de dues caramboles en aquest quadre, però totes les possibles fora d'aquest. Això dificulta encara més la realització de caramboles.

14.-Aquesta Associació, està federada?

No, actualment no estem federats, però tenim intenció de fer-ho en un curt termini.

15.-Quina és la quota que s'exigeix per a fer-se soci?

La quota que s'exigeix és de 6000 ptes/any per la majors de 17 anys i de 3000 ptes/any per als menors de 17 anys.

Per acabar hem de dir-vos que l'Associació de Billar d'Artesa de Lleida anima a tots els amants del Billar a que formin part de la mateixa.

Aquesta entrevista i informació ha estat elaborada per OSCAR COSTA I MARC GARRIGO, essent la persona que ens ha facilitat les dades i respòs les preguntes el Sr. SANTIAGO COSTA.

LES FOGUERES DE SANT JOAN

Tots els pobles conserven indiscutiblement, un conjunt de tradicions i costums, que establertes pels avantpassats es varen anar transmetent de generació en generació. Generalment són de caire popular i religiós, i així enlairen l'esperit i agermanen el cors. Dins d'aquest conjunt de tradicions, trobem el costum de fer tots els anys les fogueres de Sant Joan.

En la meva infantesa, dins el meu petit poble, la nit de Sant Joan era viscuda amb molta intensitat, doncs totes les cases feien la seva foguera, i per descomptat les cases que tenien un Joan. D'altra banda, ara recordo molt bé; que la família que durant l'any se'ls havia mort algú, o millor dit que portaven dol, no feien la típica foguera, essent respectats per tot el veïnat.

Recordo que dies abans de l'esperat dia, ja recollíem *trastos* vells i inservibles, tals com capses, paneres, cadires amb o sense cul, . . .

A mesura que s'acabava de sopar, la gent ja encenia les fogueres produint-se un efecte que encara no he pogut oblidar. Mentre la gent prenia la fresca, parlant i comentant la jornada, la quitxalla corriem i saltàvem la foguera, seguint tots els carrers del poble. Ben entrada la nit de les fogueres, solament quedava el caliu que els pares o les mares apagaven amb aigua.

Ara que parlo de la Festa de Sant Joan, recordo que la meva padrina, ja molt gran, em

va ensenyar unes cançons referents a la nit de Sant Joan, les quals per ser ella qui me les va ensenyar, encara recordo amb amor; i són així:

Nit de Sant Joan

*La nit de Sant Joan
és una nit molt alegre,
els fradins estan dient:
Joan, per què no t'alegres?
Com m'he n'he d'alegrar jo,
si han casat la meva prenda;
l'han casat ben lluny d'aquí,
per mai més poder-la veure.
El dia que es va casar
vaig passar per casa seva,
i deu del cel va voler
que guaités a la finestra.
Ella es gira cap a mí,
i jo em giro cap a ella,
ella se'm posa a plorar,
i jo plorava molt més que ella;
i de tant que vàrem plorar
vàrem fer baixar una riera.
No em ploris Teresa no,
que tinc dues prendes teves:
l'una es un mocador
que al mig hi ha el teu nom de Teresa
i l'altra és un anell d'or
amb dues pedres vermelles.
La nit de sant Joan
és una nit molt alegre.*

Matí de Sant Joan

*Al matí de Sant Joan,
el sol surt a la plaça,
entren fadrins en plaça,
entrant i sospirant
que el fadrí que treu negre
a casa va plorant.*

*Me'n vaig a acomiadar
del pare i de la mare
i dels germans també,
dixós serà aquell dia
que jo a casa tornaré.*

*Quina tristor és aquesta,
quin desconsol tan gran,
haver d'anar a la guerra
a servir al rei vuit anys.*

*Sortirem de Madrid,
tot dret cap a Figueres,
seguirem carreteres,
dret cap a Mataró,
seguirem les Castelles,
València i Aragó.*

*La vila de Madrid
és una noble vila,
no hi ha una vila més rica,
i haver de deixar
ciutat com Barcelona
a Espanya no n'hi ha.*

Aquí acabo, esperant grans i quitxalla,
les fogueres, els petardos i la verbena; ja que
la nit-matí de Sant Joan és una nit-matí molt
alegre.

C.S.M.

Alguns compnents de l'Associació de Bitllar d'Artesa

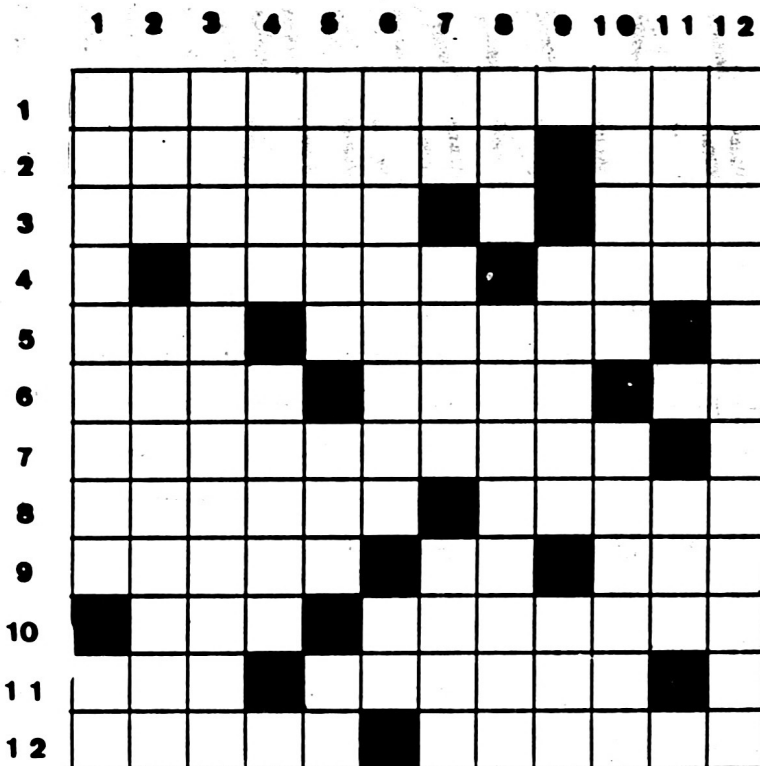
MOTS ENCREUATS

HORIZONTALS

1-. Sistema polític on dos partits són els que tallen el bacallà. 2-. Costosa, gravosa. Escola d'Arquitectura Francesa. 3-. Torre d'observació. La cinquena. Al revés pronom personal. 4-. La vocal d'abans. Esmena. Penya, roca gran. 5-. Al revés, organització per combatre l'ETA. arunarà. Cinc. 6-. Inscripció de la creu. Sufix grec que vol dir *inflamació*. Vols cafè o ... 7-. Fa sainets. Consonant que pluralitza. 8-. Conduirà, guiarà. Arbre de molts jardins. 9-. Tresor públic. Segona nota. Aire dels pulmons. 10-. Organització Territorial Canadenca. Tornen a posar o descansen (segons com). 11-. Institut Balear Geogràfic. En plural, alts i baixos d'una persona. Consonant. 12-. Capital europea. Al revés, president de la república portuguesa.

VERTICALS

1-. Intoxicació per culpa de conserves o embotits en mal estat. Quatre. 2-. Al revés, ocell de la família dels cucuts. Que no necessita oxigen per a viure. 3-. Romeria, peregrinació. 4-. Coure laminat o forjat. Al revés, cavitat òssia del cap. Consonant . 5-. El que baixa tronc pel riu. Escola renaixentista italiana. Nom de la lletra K. 6-. De (equivalent a dir tota la nit sense dormir). Consonant doble. 7-. Dues en romà. Prefix grec que nega. Monarques. 8-. Peça cúbica per a certs jocs. Al revés feia espést. 9-. La tercera. Cinc lletres consecutives. Percebre amb el sentit de l'oïda. 10-. Al revés, classes, sales. Reuneix, acumula. 11-. Capital de les Maldives. Consonant. Al revés, nom de consonant. la rodona. 12-. Que tenen efervescència.

SOLUCIÓ

HORIZONTALS

- 1- Bipartidisme. 2- Onerària. Eaf. 3- Talala. U. Ell. 4- U. Emena. Quer. 5- Gal. Runarà. V. 6- Inri. Itis. Te. 7- Sainetista. S. 8- Menarà. Sumac. 9- Erari. Re. Ale. 10- Otc. Reposen. 11- Ibg. Crisis. T. 12- Viena. Soares.

VERTICALS

- 1- Botulisme. Iv. 2- Ani. Anaerobi. 3- Pelegrinatge. 4- Aram. Crami. N. 5- Raier. Eri. Ca. 6- Tranuita. Rr. 7- Ii. Anti. Reis. 8- Dau. Espessia. 9- I. Qrstu. Oir. 10- Aules. Amassa. 11- Male. T. Ela. O. 12- Eferescents.

SOBRE LA POTABILITAT DE L'AIGUA

El tema de la potabilització de l'aigua és un tema a hores d'ara força polèmic que caldria objectivitzar el màxim pel bé de tots i trobar una solució el més encertada possible al marge d'altres consideracions.

De la importància de la potabilitat de l'aigua possiblement no ho deu dubtar ningú. Només cal pensar que un 70% del nostre organisme està format per aigua i no és d'estranyar que la nostra salut depengui de la qualitat de la mateixa. Endarrera queden els anys en què això ningú no ho posava en dubte i l'aigua era un element sa, amb les característiques indispensables.

Una aigua adequada per al consum i per al reg no conté elements estranys detergents, insecticides, alumini, coure, zinc, plom, arsenic, crom, fluor, cianurs, fenols, radioactivitat...) *és incolora, inodora, insípida, iònicament neutra (ph7), presenta una resistivitat de l'ordre dels 20.000 ohms, l'índex de mineralització és normalment inferior a 500 mg/l* (1). Es a dir, és una aigua en que la vida microscòpica es desenvolupa d'una manera equilibrada, i d'acord amb les necessitats vitals dels éssers humans. Es una aigua *viva* font de salut, on hi podríem trobar -recordant l'antiga Femosa- crancs i peixos en perfecte equilibri amb el medi. No cal dir, que aquest era l'estat de la majoria dels rius i rierols de les comarques de Catalunya i d'arreu si descartem les de les grans ciutats Europees que possiblement ja devien tenir índex evients de contaminació

com a resultes del desenvolupament industrial començat a mitjans del S. XIX. De la relació entre la qualitat de l'aigua i la salut, no sols la humana, sino també d'animals i plantes, hi ha un munt d'estudis que ara seria pròlix i avorrit d'esmentar en aquest article que vol ser curt i clar.

Les causes de la pèrdua de la potabilitat de les aigües estan banstant ben explicades al número 181 de la revista *La terra* que edita la Unió de Pagesos, *l'augment de la concentració de la població humana i ramadera, el creixement industrial, la sobreexplotació dels recursos hídrics i també els mals usos agrícoles* (2). Cada medi sigui urbà o rural incideix d'una manera més restringida o general en la contaminació de les aigües. En el cas d'una població rural on no hi ha indústria les fonts de contaminació provenen bàsicament de la ramaderia, l'agricultura, les aigües residuals familiars i els abocadors. Es tracta d'analitzar els focus dels problemes per a trobar-hi solucions, que en el nostre cas, i en d'altres podria passar per:

1.-higienitza l'aigua a través dels serveis tecnològics d'una potabilitzadora que ens oferirà un aigua sanitàament i teòricament acceptable.

2.-Encetar una tasca de responsabilització administrativa i ciutadana per tal que tota la població rural i urbana controlï l'estat de l'aigua abans de llençar-la novament al riu, així com l'estat dels abocadors de residus sòlids per lixiviats.

Totes dues opcions no són excloents sino complementàries per tal com la segona opció, encara que seria la desitjable, és a llarg termini i per tant sembla que calen mesures més urgents que ens possibilitin una aigua més acceptable sanitàriament en un curt termini de temps i es aquí on hi entraria la potabilitzadora.

Respecte la segona opció no tot queda en especulacions teòriques sino que els governs de diferents països fan experiències exitoses per tal de potabilitzar les aigües residuals de les poblacions d'una manera ecològica i amb poques despeses de manteniment són les depuradors verdes, que usen vegetals que es crien en llocs pantanosos *les arrels de les mateixes instal·lades en una terra peculiar (no graves)- representen- gràcies al treball dels microorganismes- un mètode eficaç i comprovat en diversos països occidentals (Alemanya, Dinamarca, Gran Bretanya, Austria i EEUU) per a la neteja de les aigües residuals (3) que després ja es poden abocar sense problemes al riu.*

Els abocaments directes de les aigües residuals urbanes i industrials ha estat una conducta generalitzada fins fa ben poc. Ara hi ha més control sobretot de les aigües industrials, però ignorem que molts industrials prefereixen pagar la multa administrativa que mantenir el cost d'una depuradora. Actualment pel que fa a Catalunya està en curs d'execució el Pla de Sanejament que preveu que l'any 1998 totes les poblacions de Catalunya de més de 2000 h. disposaran d'una depuradora per a les seves aigües brutes. (4).

Un altre apartat dins de la qualitat de l'aigua són els abocadors que a mesura que

es vagin clausurant els il·legals o que no reuneixin les condicions d'estanqueïtat adequades i s'instal·lin plantes de tractament i reciclatge de brossa -tot això previst e el Pla de Residus- s'evitarà o es reduirà l'escolament de líquids (lixiviats) contaminants de les aigües tant superficials com subterrànies (5).

Cal recordar que Artesa de Lleida és un dels punts peoners a Catalunya en el tractament adequat de la brossa.

Una altra font de contaminació és la concentració d'animals en granges. En aquest sentit l'exemple mancomunat d'Almenar en què tots els grangers s'han unit per a trobar una solució al problema comú que representa desfer-se d'una manera adequada dels excrements i líquids provinents de llurs animals. Al D.O.G.C. del 17 de juny d'aquest any hi ha una convocatòria per a l'execució del programa de promoció d'instal·lacions que permetin evitar una gestió incorrecta dels purins de porcí *les inversions que poden ser objecte de materialització són el projecte i l'execució d'actuacions col·lectives per a la gestió integral dels purins per tal d'afavorir-se la utilització o com a adob en el període i les dosis adequades a fi d'evitar un impacte negatiu sobre el medi i especialment, sobre les aigües subterrànies i superficials (6) Els sol·licitants poden ser les A.D.S.(Agrupacions de Defensa Sanitària i altres entitats associatives agràries legalment capacitades (possiblement A.D.V. , U.P. ...)*

També poden deteriorar la qualitat de les aigües els fertilitzants i plaguicides agrícoles. Les conseqüències medioambientals més greus són la salinització i l'anomenada eutrofització. *Aquesta darrera consisteix en un creixment desmesurat de les algues les*

quals en morir i se descompostes per altres microorganismes, esgoten l'oxigen de l'aigua, cosa que provoca la mort dels animals aquàtics i un desequilibri de la qualitat inicialment potable de l'aigua. Alguns plaguicides són molt persistents és a dir, posseeixen una llarga vida que pot acabar acumulant-se a les aigües superficials o subterrànies. Al Ter s'hi ha detectat la presència de dos insecticides clorats -el Lindane i el Clorfenvinfòs, malgrat que avui tenen un ús realtívament restringit i precisament per causa de la seva persistència.

(7) Per una altra banda i també relacionat amb l'agricultura tenim l'alta concentració de nitrats a l'aigua (el normal és de 0,4 a 8 mg/l) quan passa de 100 mg/l. és un clar indicatiu d'impuresa; aquestes concentracions provenen de l'oxidació de fertilitzants agrícoles i també de la descomposició de microorganismes vegetals (algues) i animals (8). Cal dir d'entrada que els nitrats en ells mateixos no són substàncies tòxiques. Però el seu potencial és indirecte. Per tal que actui cal que hi hagi una oxidació a través de la qual el nitrat es convertirà en nitrit que és perillós és l'ús d'aquesta aigua per al consum domèstic o fins i tot el reg, en el primer cas la ingestió és directa, en el segon a través dels aliments que han estat regats amb altes concentracions de nitrats. Qui s'ha pronunciat al respecte és la OMS la qual recomana una dosi màxima per dia en productes alimentaris de l'ordre de 200 mg.

A l'aigua, la CEE permet un valor tolerable màxim de 50 mg/l. (litre)

D'això deduïm que potser caldria controlar el grau de nitrats presents a l'aigua de reg abans d'afegir-ne més. Així com l'autocontrol d'altres productes que poden

resultar perillosos tant d'una manera immediata per la salut del pagès com pels fruits que després consumirà la població. L'agricultura biològica va per aquí, però aquest és un extens tema i també força polèmic.

Us semblarà tot plegat un camí llarg i costerut, però això no vol dir impossible. Ara ja hi ha una certa consciència ciutadana i també els ajuts de l'administració. La necessitat de potabilitzadores ens alerta de l'estat de l'aigua i a part de l'ús de les mateixes - potser caldria pensar en mesures a llarg termini que no sols es preocupessin de la qualitat de l'aigua dels usuaris sino també de la qualitat de l'aigua dels nostres rius, que és com dir dels mars i aigües subterrànies; en definitiva tot ve a dependre del mateix: del nostre grau de responsabilitat en el nostre pas per la terra.

Alternativa ecologista d'Artesa de Lleida.

(1) Revista **Integral**, núm. 14 article "càncer en el agua del grifo", pàg. 32.

(2) Revista **La Terra**, núm. 181 maig del 1994, pàg. 14 article sobre "la pèrdua de la qualitat de les aigües".

(3) Revista **Integral** núm. 155 article "depuradores verdes per a comunitats rurals". pàg. 520 i s.s.

(4) Revista cit. **La Terra**, pàg. 14

(5) Revista cit. **La Terra**, pàg. 14

(6) D.O.G. n. 1910- 17-6-1994 Ordre de 31 de maig de 1994.

(7) Revista cit. **La Terra**

(8) Revista **Integral**, núm. 130, pàg. 31 article "Cómo detectar los nitratos".

BILINGÜISME DE QUE?

Ja hi tornem a ser, tot just, ara que semblava que les aigües del nacionalisme espanyol més feixistitzant s'havien calmat, quan la polèmica del català a les escoles s'havia apaivagat, i el nacionalisme espanyol, encapçalat, a Espanya per l'ABC i el PP, s'oblidava una mica de nosaltres, tot just ara, apareix un nou "*manifiesto*" signat per catorze mil ciutadans que viuen a Catalunya, que diuen sentir-se discriminats i que amaguen la seva identitat per por a represàlies. Aquesta sí que és bona!!

El primer que un es pregunta és però, què volen aquests?. Doncs, molt fàcil, primer que tots diuen que no poden viure a Catalunya en el seu idioma, l'espanyol, és clar, ja que per tot arreu on van se'ls discrimina, menysprea, insulta, etc; és a dir, que a Catalunya, tot hi haver-hi dues llengües oficials, de fet sols es funciona en una, el Català.

Després donen una sol.lució, que no és altra que aplicar el marc legal que estableix l'ús oficial de dues llengües, el català i l'espanyol, és a dir, reivindiquen el bilingüisme.

Què voleu que us digui? Personalment en llegir aquestes afirmacions, em sembla que o bé es refereixen a un altre país que no és aquest, o bé aquesta gent menteix més que no pas parla.

I és que la impressió que un té sobre la situació lingüística del nostre país és bastant diferent, i amb uns exemples es clarifica prou, així si anem al cinema podem veure un deu per cent de les pel.lícules en català; a la T.V. de set cadenes, en gaudirem de dues en l'idioma propi del país; si llegim el diari, en trobarem un d'àmbit nacional escrit en la nostra llengua i si hem d'anar als Jutjats, Déu no ho vulgui, i posem per cas que ho hem de fer a la ciutat de Lleida, haurem estat de sort si dels vuit de primera Instància i Instrucció

que funcionen, ens toca l'únic que ho fa tot en català.

Però encara no n'hi ha prou, ja que pel que fa al nivell d'ús de la nostra llengua, podem dir que si bé als pobles petits és majoritari, a les grans ciutats no ho és ni de bon troç, i molt menys a les comarques barcelonines on tot passejant pel carrer, pots escoltar de tant en tant, si tens sort, algú que parla la teva mateixa llengua.

Però com pot ser que dins d'un mateix país, als uns els assembla que tot, absolutament tot, es fa en català, i a la resta tan poc, però absolutament molt poc, es pot fer en la llengua pròpia del país.

L'explicació és molt senzilla, i si no, veieu que li va passar, no fa pas massa, a un dels signants del "*manifiesto*". Resulta que aquesta persona dissortadament i degut a la mala fortuna, un dia s'aixecà de dormir, posà la ràdio i es trobà que la programació que escoltava era en Català, idioma que ell, tot i viure en aquest país, de nom Catalunya, no arribava a entendre, (sens dubte degut a la seva extrema dificultat i poca similitud amb el seu propi idioma). Però bé, sigui pels motius que sigui, el nostre protagonista, totalment desconcertat i encara mig adormit, posà la T.V. i paradoxalment també parlaven en la mateixa llengua que no comprenia, empenyat tot ell, canvià de canal i el resultat audible fou el mateix. Tot empipat apagà la T.V. i decidí anar a comprar el diari, però com que amb la cosa de l'empenyament havia perdut molt de temps, al quiosc sols trobà un que, per desgràcia seva, també estava escrit en la mateixa llengua. això és indignant digué tot agafant l'autobús i enfilant-se cap al Canyeret a fi i efecte de posar una denúncia per aquell boicot ultrajant cap a la seva persona i els seus drets.

Tan bon punt arribà als jutjats, demanà quin estava de Guàrdia, li indicaren quin era i acte seguit procedí a formular la denúncia, cosa que evidentment realitzà en la seva llengua, l'única que sap el pobret. Però oh sorpresa!, el justificant de la denúncia que acabava de formular, també estava en català, i evidentment no l'entenia. *Això és massa!*, alguna cosa s'haurà de fer Solució: ell i una sèrie d'habitants d'aquest país decidiren fer un "manifesto", tot denunciant aquesta situació tant comú i habitual del nostre país.

Aquesta és l'auca d'un dels signants del "manifesto", però la veritat és que se'm fa molt difícil de creure, però molt, que aquesta situació, o alguna de similar, hagi pogut arribar a succeir en el nostre país.

Ara bé, el que em sembla exagerat i depassa totalment la meua capacitat d'imaginació, és creure que això s'hagi produït CATORZE MIL VEGADES.

Es prou clar el que es pretén amb aquest nou atac contra Catalunya, i per extensió contra els catalans. El nacionalisme espanyol, amb ben poca base social al nostre país, gràcies a Déu, però sociològicament molt estès a Espanya, destil·la un odi visceral contra els catalans (sols cal fer-hi una visita de tant en tant i anar dient que ets Català, no patiu que tot seguit us miraran estranyats de veure que no porteu ni banyes ni cua) i s'entossudeix a intentar trencar la convivència a Catalunya, sense estalviar esforços per fer-nos aparèixer com els dolents de la pel·lícula. Ara resulta que som nosaltres els qui discriminem, reprimim, represaliam, etc; però la veritat, se'm fa difícil d'imaginar la possibilitat de dur a terme aquestes accions sense la força d'un Estat al darrera, i ara per ara, la Generalitat no és ni de bon troç un Estat. Que més voldríem!

I quina solució dona ara el nacionalisme espanyol per a Catalunya, doncs, la defensa del bilingüisme. Qui ho hauria dit fa vint anys, però el Franquisme reconvertit, amb un nou *look tope autonomista*, integrat per exministres de la

dictadura, és el més ferm defensor del bilingüisme. Estem salvats!!

I és que quan es reivindica el bilingüisme per part d'aquests *defensors de Catalunya* no puc evitar un somriure capciós, i alhora proposar una juguesca a tothom qui vulgui: qui és capaç de dur-me UNA SOLA PERSONA que visqui en aquest país que parli català i sigui incapaç de fer-ho en espanyol. Una sola, ja en tinc prou.

Ara bé, quantes persones, i no em refereixo a nouvinguts, sino nascudes aquí fa vint, trenta, quaranta anys, sols parlen espanyol i no català?. La resposta ja us la dono jo: MILERS.

Us heu parat mai a pensar, per què quan algú de fora arriba a un poble petit i una mica allunyat d'algun gran nucli urbà, i s'hi instal·la per a viure, ben aviat comença a parlar en català?. i en canvi per què no es dóna d'igual manera aquesta ràpida integració als nuclis urbans més grans?. Molt fàcil, el que arriba a un poblet petit amb la intenció de quedar-s'hi a viure, cal integrar-se el més depressa possible, i veu en la llengua el millor vehicle d'integració, la manera més fàcil d'entrar en una societat que utilitza l'idioma com a element normal i habitual d'expressió; en canvi, en un gran nucli urbà, on la necessitat de parlar català no existeix, molts ja ni ho intenten, per a què? si en espanyol ja els entén tothom.

Es a dir, que els únics bilingües que hi ha en aquest país són nosaltres, els rucs que de petits fem l'esforç d'aprendre una altra llengua que no ens és pròpia, ni l'escollida voluntàriament. En canvi, els que tant defensen el bilingüisme, són més llestos i pensen, *que treballin els altres*, de forma que volen i defensen el bilingüisme, sí, però per als altres, no pas per a ells, que d'aquesta forma poden continuar parlant únicament en espanyol

Ben mirat, potser sí que en són de "llestos" aquesta gent.

Ignasi Baluè i Tomàs

NOVES **GENERACIONS**

Jo sóc un noi de 16 anys i per això em considero jove, i parlaré de les noves generacions que pugem, des del meu punt de vista, comparant-lo amb el de la gent més gran, del que diuen és clar.

Aquestes generacions que pugem som diferents els uns dels altres. A la meva colla, per posar un exemple, ens va la marxa, ens agrada les noves músiques, votem per la independència, etc. Però ni ha d'altres que són ben bé diferents. A la meva classe, només pensen en futbol, quan el més habitual en aquesta edat, seria pensar en noies o els amics, etc. Però no! Semblen canalla! Sembla que tinguin 10 anys en lloc de 16! Fixeu-vos, només entrar a la classe exclamen: Últim, penúltim, etc. per posar-se de portes a l'hora del pati. Sé que l'hora del pati, és per esbravar-se, però no cada dia, perquè a les hores lliures fan el mateix. Des del meu punt de vista, diria que aquesta gent són una mica *tontets*, però des del de la gent més gran, dirien que ells són bons nois, educats, esportistes, etc. Mentre que la gent, com la nostra penya, que ens va la marxa, que portem el cabell rapat, alguns arrecada, botes de puntera de ferro són, resumint, uns *gamberros*. Tan sols per la diferent manera de divertir-nos d'ells quan eren joves. Un dia al

meu avi li vaig comentar què em volia posar una arrecada, i ell em va contesatar:

- *¡ Si et poses una arrecada, no cal que entris més a casa meva, ja en tens prou anant amb el cap rapat, que al damunt es poses una arrecada! ¡Com els drogues i delinqüents que volten per allí!-* Això em va ferir.

Molta gent gran, tan sols pel fet que uns altres portin arrecada, els prenen per drogues o delinqüents.

L'altre dia a la classe d'ètica, miràvem un vídeo de propagandes, i en va sortir una que es veia des del davant un cap rapat corrent contra un vell, i el vell! tot espantat es cobria, com si l'anés a apunyalar o per l'estil, però des del darrera es veia que el cap rapat, per molta mala pinta que fes *l'skin*, li salvava la vida al vell, ja que anava a caure una paret al damunt, i *l'skin* l'apartà.

Amb aquest escrit vull fer veure a la gent vella, que perquè els joves portin el cap rapat o facin mala pinta, no són delinqüents, els delinqüents són els més ben vestits com exemple el Sr. Roldan, o la màfia.

Lluís Companys "94"

BIDE BATEN BILA

Estimats amics, ja torno a ser aquí. Suposo que encara no us heu familiaritzat amb mi, ja que és el segon cop que us he escrit a la revista cultural **LA FEMOSA**. Però no importa, és igual ja que a poc a poc de segur que ens anirem coneixent cada cop més i millor.

Avui voldria fer una petita crítica, una crítica una mica generalitzada a un cert grup de persones del poble.

Com vosaltres sabreu i recordareu no fa massa temps (això del temps és relatiu) al nostre poble d'Artesa de Lleida un petit grup de jovent de Lleida que formen una Associació per Ajudar Bòsnia va muntar com una mena de recol·lecta per que aquesta fos aplicada al nostre poble. Aquesta recol·lecta es feia per tal de recollir tot tipus d'aliments i enviar-los posteriorment i personalment per aquest grup de Lleida a diferents llocs de refugiats de bosnis establerts a Catalunya. Els organitzadors d'aquesta idea van ser els mateixos d'aquest grup i un petit nombre de nois i noies del poble (inclòs el qui us parla).

Aquesta recol·lecta en un principi es va fer com una mena d'experiment, experiment que realment resultà molt i molt favorable. Sí, nosaltres no ens ho esperàvem, però la recol·lecta fou tot un èxit. Però ... jo, mentre realitzàvem aquesta recol·lecta vaig veure un cert desinterès per alguna determinada gent del poble. La recol·lecta comptava d'aportar, (si es volia) algun producte alimentari determinat i d'unes certes característiques. !Però es veu que hi ha gent en aquest poble que no té ni un simple pot de llet a casa! Excuses, només excuses!

Potser ni li heu trobat massa sentit al que acabo de dir, però sí que en té. Realment vaig

poder veure com hi havia gent totalment despreocupada, i que realment no van voler aportar res. Però el que més dol és que molta d'aquesta gent és d'aquella gent que s'ho pot permetre això de donar alguna cosa, o sigui gent amb diners. Sí, molta d'aquesta gent deia que no tenia res per a donar, però en aquesta mateixa situació també s'hi va trobar algun padrí que, despistat no s'havia assabentat de la recol·lecta i aquest, tot generós, ens oferia una mica de sabó fet a casa, ja que no tenia res més.

Realment l'important no és el que dones, sinó sinó que donguis alguna cosa, i que la donis amb amor.

Així doncs m'agradaria pitar un penalti en contra de tota aquesta gent indiferent, poc preocupada per la solidaritat de les persones necessitades d'aquest món. M'agradaria pitar per contra un penalti a favor d'aquesta Associació de Solidaritat amb Bòsnia i a tota aquella gent d'Artesa que posteriorment nomenaré.

Dono les gràcies a aquelles persones que van ajudar a realitzar la recollida començant per l'Ares jové (promotora principal de la recollida), a Francesc Garrigó i Ester Gallart (que van col·laborar i van aportar el transport) i l'ajuda desinteressada de l'Anna i Dúnia Calderó i l'Anna Olomí. També m'agradaria donar les gràcies a totes aquelles persones que es van mostrar solidàries en el seu moment amb nosaltres.

P.D. Ares, a que esperem a fer-ne una altra!

Vinga nois i fins a la pròxima

MALKOAK

FOLKLORE ARTESENC

Jocs i entreteniments

(i 26)

XAFAR PEDRA

Aquest joc en el qual s'hi entretenien tant els xiquets com les xiquetes en colles considerables, és ben senzill; consistia simplement que el jugador o jugadora que pagava, havia d'empaitar els altres jugadors/res fent el possible de tocar-ne un que, si ho aconseguia, seria el que llavors pagaria.

Aquest joc es jugava en un lloc obert i prou ample per a poder córrer sense cap destorb. Normalment es jugava en una era que hi hagués al seu voltant, a més dels rodets, altres zones amb pedres. Quan el jugador/a que pagava n'empaitava un altre i aquest s'efilava sobre el rodet o aconseguia de posar els dos peus sobre una pedra, ja estava salvat, ja que el jugador/a que pagava havia d'anar a empaitar-ne un altre. Els jugadors, és clar, baixaven de les pedres i corrien cap al mig de l'era tot desafiant, el jugador/a que pagava, que els tornés a empaitar.

ELJOC DELS DISBARATS

En aquest joc hi jugaven tant els nens com les nenes, sobretot els més grans. Els jugadors o jugadores (a voltes barrejats) es posaven asseguts en una rotllana. Aquest

entreteniment consistia que tots els jugadors, un darrera l'altre, al seu torn havien de respondre a una pregunta que li feia el jugador/a de la seva esquerra i tot seguit, de la mateixa manera havia de fer una pregunta al de la seva dreta. Les preguntes i respostes s'havien de fer a cau d'orella, perquè cap dels jugadors o jugadores no es puguessin assabentar de cap pregunta ni de cap resposta. El joc el començava sempre un jugador o jugadora (prèviament ja acordat) fent una pregunta al de la seva dreta i quan tots els jugadors ja s'havien respost una pregunta i feta la seva, el darrer a fer-ho preguntava al primer, i d'aquesta manera s'acabava la primera part del joc.

La segona part del joc, que era realment la divertida, cada jugador havia de dir, als altres, la pregunta que li havia fet el jugador/a de la seva esquerra i la resposta del de la seva dreta (mai no havia de dir ni la seva pregunta ni la seva resposta a la pregunta del seu immediat). Per exemple: suposem que el jugador de l'esquerra fa aquesta pregunta: *Què faries si xafessis un cagalló de gos?* i aquest jugador preguntava al de la seva dreta: *Què faries si et regalessin un bombó?*. Quan li arribaria el torn hauria de dir: *aquest m'ha preguntat què faria si xafava un cagalló de gos, i aquest m'ha respost que se'l menjaria.* D'aquesta manera tan simple, dient una pregunta i una resposta (que molts

